

УДК 342.9

ПРАВОВА ПРИРОДА СПРОЩЕНИХ ПОЗОВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Палій Євгенія Анатоліївна,
здобувач кафедри адміністративного
та митного права (Університет митної
справи та фінансів, м. Дніпро, Україна)

Динамізм суспільних відносин та збільшення кількості публічно-правових спорів останнім часом вимагають прискорення здійснення адміністративного судочинства. Способи спрощення адміністративного судочинства не тільки є актуальними з огляду на велике навантаження на суди, але й виступають своєрідним продовженням процесу спрощення судових процедур, що мають місце у законодавстві багатьох країн Західної Європи.

Водночас подальше удосконалення спрощених позовних проваджень в адміністративному судочинстві як результату оптимізації, спрощення та прискорення адміністративного процесу, а також вироблення пропозицій щодо удосконалення судової практики з розгляду справ адміністративної юрисдикції з використанням спрощеної процесуальної форми процесу потребує ґрунтовного наукового дослідження. Через нерозробленість проблемних питань щодо правової природи спрощених позовних проваджень на концептуальному рівні у вітчизняній правовій доктрині відсутні будь-які підходи до розуміння їхньої сутності в адміністративному судочинстві.

Спрощені позовні провадження в адміністративному судочинстві становлять вид особливої групи адміністративних проваджень, яким притаманні певні процесуальні особливості судового розгляду і вирішення окремих категорій справ адміністративної юрисдикції. Спрощені позовні провадження відрізняються від інших видів адміністративних проваджень: по-перше, вони відрізняються від загального позовного провадження за матеріально-правовою природою адміністративних справ, якими є адміністративні справи незначної складності, та процесуальною формою їх розгляду; по-друге, спрощені провадження як особлива форма адміністративного судочинства здійснюються у межах не звичайної, а спрощеної процесуальної форми, за особливими процесуальними правилами, які закріплені у КАСУ.

Водночас варто зазначити, що єдиного розуміння сутності скороченого провадження в юридичному процесі не вироблено. Здебільшого вчені акцентують на змісті спрощених проваджень в юридичному процесі, при цьому наголошуючи на їх ознаках, властивостях, різновидах тощо. Тому напрацювання фахівців інших галузей юридичної процесуальної науки можуть стати підґрунтям для формулювання теоретичних висновків щодо природи скороченого провадження в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: суд, судочинство, адміністративне судочинство, провадження, спрощене позовне провадження.

LEGAL NATURE OF FOLLOW-UP PROCEEDINGS IN THE ADMINISTRATIVE COURT OF UKRAINE

Pali Yevheniia Anatoliivna,
applicant of the Department of
Administrative and Customs Law
(University of Customs and Finance,
Dnipro, Ukraine)

The dynamism of public relations and the increase in the number of public-law disputes in recent times require accelerated administrative justice. Ways to simplify administrative

proceedings are not only relevant due to the heavy burden on the courts, but also serve as a kind of continuation of the process of simplifying the judicial procedures that are in place in the legislation of many Western European countries.

At the same time, a thorough scientific research requires a further improvement of simplified lawsuits in administrative legal proceedings as a result of optimization, simplification and acceleration of the administrative process, as well as the development of proposals for the improvement of judicial practice in the consideration of cases of administrative jurisdiction, using a simplified procedural form of the process. Due to the lack of elaboration of problematic issues regarding the legal nature of simplified lawsuits at the conceptual level in the domestic legal doctrine, there are no any approaches to understanding their essence in administrative legal proceedings.

Simplified proceedings in administrative proceedings constitute a special group of administrative proceedings, which are characterized by certain procedural peculiarities of judicial review and resolution of certain categories of cases of administrative jurisdiction. Simplified lawsuits from other types of administrative proceedings, first, differ from the general lawsuit on the substantive nature of administrative cases, which are administrative cases of negligible complexity and procedural form of their consideration; and secondly, simplified proceedings as a special form of administrative legal proceedings are carried out within the limits of an ordinary but simplified procedural form, according to special procedural rules, which are fixed in the CAU.

In addition, it should be noted that a single understanding of the essence of reduced proceedings in the legal process was not worked out. For the most part, the vast majority of scientists emphasize the content of simplified proceedings in the legal process, while emphasizing their features, properties, varieties, etc. Therefore, the development of specialists from other branches of legal process can be the basis for formulating theoretical conclusions regarding the nature of reduced proceedings in administrative proceedings.

Key words: court, legal proceedings, administrative proceedings, proceedings, simplified proceedings.

Динамізм суспільних відносин та збільшення кількості публічно-правових спорів останнім часом вимагають прискорення здійснення адміністративного судочинства. Способи спрощення адміністративного судочинства не тільки є актуальними з огляду на велике навантаження на суди, але й виступають своєрідним продовженням процесу спрощення судових процедур, що мають місце у законодавстві багатьох країн Західної Європи.

Водночас подальше удосконалення спрощених позовних проваджень в адміністративному судочинстві як результату оптимізації, спрощення та прискорення адміністративного процесу, а також вироблення пропозицій щодо удосконалення судової практики з розгляду справ адміністративної юрисдикції з використанням спрощеної процесуальної форми процесу потребує ґрунтовного наукового дослідження. Через нерозробленість проблемних питань щодо правової природи спрощених позовних проваджень на концептуальному рівні у вітчизняній правовій доктрині відсутні будь-які підходи до розуміння їхньої сутності в адміністративному судочинстві.

Спрощені позовні провадження як форма адміністративного судочинства здебільшого висвітлюються на сторінках підручників та навчальних посібників з адміністративного процесу та адміністративного судочинства, авторами яких є, зокрема, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, Е.Ф. Демський, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Р.О. Куйбіда, І.Б. Коліушко, Т.П. Мінка, Р.С. Мельник, О.М. Пасенюк, Ю.С. Педько, О.П. Рябченко, М.І. Смокович, М.М. Тищенко.

Водночас за межами наукових досліджень лишилися питання комплексного дослідження правової природи спрощених позовних проваджень в адміністративному судочинстві.

Тому метою статті є висвітлення правової природи спрощеного провадження в адміністративному судочинстві України.

КАС України встановлює три форми провадження адміністративного судочинства: 1) судовий розгляд справи за загальними правилами (загального позовного провадження); 2) судовий розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Згідно зі ст. 257 КАС України, за правилами спрощеного позовного провадження розглядаються справи незначної складності. За правилами спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, що належить до юрисдикції адміністративного суду, за винятком справ, зазначених у ч. 4 ст. 257 КАСУ.

Вирішуючи питання про розгляд справи за правилами спрощеного або загального позовного провадження, суд враховує:

- 1) значення справи для сторін;
- 2) обраний позивачем спосіб захисту;
- 3) категорію та складність справи;
- 4) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи треба у справі призначати експертизу, викликати свідків тощо;
- 5) кількість сторін та інших учасників справи;
- 6) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес;
- 7) погляди сторін на необхідність розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Отже, ми бачимо, що спрощене позовне провадження є особливим, окремим самостійним видом адміністративного судочинства, який наділений специфічними, притаманними лише йому підставами для відкриття провадження, особливою процесуальною формою судового процесу.

У науковій літературі є різні погляди на сутність спрощених проваджень, а спрощеним судовим процедурам надають різні визначення.

Н.А. Громошина, ототожнюючи «спрощення» та «спрощене провадження», визначає спрощення як модель процедури здійснення правосуддя, яка за її ідеального функціонування у зіставленні зі звичайною (загальною, ординарною), також ідеально функціонуючою моделлю, дає змогу за меншого об'єму процесуальних дій, із меншими фінансовими витратами і швидше досягти цілей судочинства [1, с. 199].

А.П. Вершинін вважає, що спрощення розгляду справ може виражатися, зокрема, у спрощеному порядку їх порушення, підготовки до судового розгляду, судового розгляду, встановлення майнового порога для перегляду судових рішень у вищестоящих судових інстанціях тощо [2, с. 94].

Хоча С.Я. Фурса прямо не висловлює свою позицію стосовно співвідношення досліджуваних понять, з аналізу її зауваження щодо спрощення судових процедур стає зрозуміло, що «спрощення судових процедур» та «спрощене провадження» – це відмінні поняття. Так, науковець зазначає, що спрощення порядку розгляду цивільних справ досить часто буває штучним і не зовсім обґрунтованим; у судовій практиці мають місце випадки роз'єднання позовних вимог щодо рухомого і нерухомого майна в окремі справи в позовах про розподіл спільно набутого подружжям майна. Таке роз'єднання, на думку С.Я. Фурси, позитивно позначається на кількості розглянутих суддею справ, але негативно впливає на можливість укладення сторонами мирової угоди, взаємного врахування вимог для врівноваження їхніх прав та інтересів тощо [3, с. 90]. Як зазначає С.О. Короед, можна дійти висновку, що спрощення може стосуватися всіх форм цивільних процесів, у тому числі позовного провадження [4].

О.Ю. Зуб пропонує розглядати спрощене провадження у цивільному процесі як специфічну, додаткову форму розгляду й вирішення цивільних справ, яка ґрунтується-

ся на добровільному підході до його застосування, характеризується усіченим складом процесуальних правил порівняно із загальним порядком розгляду цивільних справ та закінчується постановленням судового рішення особливої форми [5].

Досліджуючи тлумачення термінів «спрощення», «скорочення» та «прискорення», О.Д. Шадловська доходить висновку, що «прискорення» в цивільному процесі означає зменшення процесуального терміну розгляду справи у суді, а «скорочення» – зменшення обсягу процесуальних дій. Далі дослідниця зазначає, що в цивільному (арбітражному) процесі спрощення судочинства та спрощене судове провадження – поняття не тотожні. Вони мають загальну мету – спростити розгляд справи у суді, прискорити цей розгляд та зробити його найбільш легким – та загальні засоби реалізації. При цьому таке спрощення має два різних напрями: перший полягає у спрощенні законодавства, другий – у пошуку нових форм судочинства [6].

Розробка концепції спрощеного провадження в адміністративному судочинстві має ґрунтуватися на важливому принципі, який впливає із правил і законів діалектики і формальної логіки: спрощувати явище можна у будь-якому обсязі, але неодмінно зберігаючи його суть. Якщо у спрощенні втрачається сутність явища, то варто говорити про виникнення іншого нового об'єкта. Тому важливим питанням для цього дисертаційного дослідження є визначення меж спрощення процесуальної форми розгляду і вирішення справ адміністративної юрисдикції.

Слушними є висновки Ю.Ю. Грибанова, який акцентував на тому, що спрощення адміністративної процесуальної форми має базуватися на трьох засадах:

- 1) збереження суті спрощуваного явища;
- 2) системності підходу;
- 3) співрозмірності із цілями процесу [7, с. 73].

О. Ткачук наголошує на необхідності виокремлення двох підходів до розуміння спрощення судового процесу: по-перше, як загального спрощення ординарного порядку захисту прав: зміна звичайної, ординарної процесуальної форми шляхом звільнення її від зайвих, ускладнених, рудиментних, неефективних та таких, що не відповідають принципу пропорційності з огляду на мету здійснення судочинства, елементів (процесуальних дій, стадій, процедур, проваджень), по-друге, як напряму диверсифікації цивільної процесуальної форми, що полягає у введенні самостійних проваджень та порядків для певних категорій справ, яких позбавлено зайвих формальностей та які не містять окремих елементів процесуальної форми, характерних для звичайного порядку захисту [8, с. 20].

З наведеного зрозуміло, що напрацювання фахівців цивільного та кримінального процесів заклали фундамент сучасного розуміння правової природи скороченого провадження. Водночас варто зазначити, що єдиного розуміння сутності скороченого провадження в юридичному процесі не вироблено. Здебільшого вчені акцентують на змісті спрощених проваджень в юридичному процесі, при цьому наголошуючи на їх ознаках, властивостях, різновидах тощо. Тому напрацювання фахівців інших галузей юридичної процесуальної науки можуть стати підґрунтям для формулювання теоретичних висновків щодо природи скороченого провадження в адміністративному судочинстві.

У науковій літературі висловлювалась позиція, що основними ознаками скороченого провадження в адміністративному судочинстві є:

- 1) менш тривалі процесуальні строки від початку адміністративного провадження (його відкриття) до виконання ухваленого судового рішення;
- 2) наділення суб'єктів адміністративного судочинства специфічними повноваженнями: а) позивача і відповідача не викликають до суду, тобто жодних повісток їм не

вручають, не повідомляють про день і час розгляду позову; б) відповідач вправі (не зобов'язаний) подати заперечення проти позову або заяву про визнання позову; в) відповідач, за місцем знаходження якого розглядається позов, зобов'язаний подати заперечення проти позову або заяву про визнання позову безпосередньо до канцелярії суду; г) за наявності вимог, що стосуються прав, свобод, інтересів та обов'язків третіх осіб, таке провадження не допускається у встановлених законом випадках; ґ) суддя розглядає матеріали справи одноособово і приймає рішення (постанову) по суті (на підставі поданих сторонами матеріалів) або постановляє ухвалу про розгляд справи за загальними правилами КАС України (за недостатності наявних матеріалів); д) сторони та інші особи, стосовно яких судом вирішено питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, вправі оскаржити постанову суду в апеляційному порядку; 3) негайне виконання судових рішень [9, с. 109–110].

Отже, спрощені позовні провадження в адміністративному судочинстві становлять вид особливої групи адміністративних проваджень, яким притаманні певні процесуальні особливості судового розгляду і вирішення окремих категорій справ адміністративної юрисдикції. Спрощені позовні провадження від інших видів адміністративних проваджень, по-перше, відрізняються від загального позовного провадження за матеріально-правовою природою адміністративних справ, якими є адміністративні справи незначної складності, та процесуальною формою їх розгляду; по-друге, спрощені провадження як особлива форма адміністративного судочинства здійснюються у межах не звичайної, а спрощеної процесуальної форми, за особливими процесуальними правилами, які закріплені у КАСУ.

Список використаних джерел:

1. Громошина Н.А. Дифференциация, унификация и упрощение в гражданском судопроизводстве: монография. Москва. Проспект, 2010. 264 с.
2. Вершинин А.П. Способы защиты гражданских прав в суде: дис. ... д-ра юрид. наук. Санкт-Петербург, 1998. 356 с. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=82066>
3. Кохановский В.П. Философия и методология науки: учеб. Ростов н/Д. Феникс, 1999. 576 с.
4. Короєд С.О. Спрощення судових процедур як окремий напрям оптимізації цивільного процесу України. Держава і право. Серія Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 57. С. 328–332.
5. Зуб О.Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства: URL: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1459839818.pdf>.
6. Курс адміністративного процесуального права України: підручник / С.В. Ківалов, І.О. Картузова, А.Ю. Осадчий. Одеса. Фенікс, 2014. 438 с.
7. Грибанов Ю.Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии: дис. ... канд. юрид. наук. Кемерово, 2007. 223 с.
8. Ткачук О. Сучасні проблеми та напрямки спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України. Підприємництво, господарство, право. 2016. № 5. С. 19–24. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive2016/05/5.pdf>.
9. Чернікова А.О. Дифференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Київський міжнародний університет. 2017. 225 с.